

„Kuruci do zbrane!“
185. výročie roľníckeho povstania z roku 1831

**„Povstaň národ týraný, pod t'archou biča zotročovaný,
na vlastnej zemi hladom mučený!“**

Nedeľné popoludnie v Haniske pri Prešove sa 11. septembra 2016 stalo na krátko miestom, kde po 185. rokoch symbolicky v podaní mládežníckych umeleckých kolektívov „povstali“ slovenskí roľníci proti uhorskej šľachte v horúcom lete 1831. Na neďalekom vrchu Furča už od roku 1938 stojí monumentálne súsošie z diela akademického sochára Jozefa Pospíšila venované účastníkom roľníckej vzbury z roku 1831. Matica slovenská prostredníctvom Domu MS v Prešove, Mladej Matice a MO MS Prešov a v spolupráci s obcou Haniska pri Prešove zorganizovala spomienkovú akciu pri príležitosti 185. výročia vypuknutia „kuruckého“ sedliackeho povstania na Zemplíne, Šariši, Above a Spiši. Akcia sa uskutočnila za podpory Matice slovenskej v rámci Roku S. H. Vajanského.

Prvá časť sa začala slávnostným výstupom krojovaného sprievodu k pamätníku, kde odznela v podaní FSS Drelich matičná hymnická pieseň „Kto za pravdu horí“ s prednesom básne od národovca Antona Prídavka v podaní Márie Murdzikovej. Do dejinnej problematiky voviedol prítomných Ladislav Matisko, ktorý osvetlil sociálne i národné príčiny vypuknutia sedliackej vzbury. Následne sa sprievod odobral na ďalší program do areálu v obci. Po štátnej hymne a prednese básne v podaní zástupkyne MsÚ v Prešove Alžbety Polačkovej sa prihovril za MS podpredseda MS Marián Gešper, ktorý zdôraznil: „Roľnícka vzbura našich predkov bola nielen pomyselným úvodom národného obrodovania, ale v dlhodobom horizonte ovplyvnilo aj naše životy. Práve na podklade týchto dramatických udalostí bola nútená šľachta na uhorskom sneme krok po kroku rušiť poddanské povinnosti a roboty, čo nakoniec vyvrcholilo všeobecnou revolúciou v 1848 až 49. Pozitívne výsledky roľníckeho povstania pocítila až nasledujúca generácia, čo však bolo vykúpené smrťou 119 popravených slovenských roľníkov počas činnosti štatariálnych súdov.“ S príhovorom vystúpil aj starosta obce Ladislav Šimkovič, ktorí ocenil snaženie matičiarov a mladých matičiarov z posledných rokov. Práve na základe ich iniciatívy sa podarilo zviditeľniť neutešený stav tejto národnej kultúrnej pamiatky a konečne komplexne ju rekonštruovať. Súsošie je skutočným pamätným miestom na úrovni Devína, alebo Bradla, je však nevyhnutné dokončiť rekonštrukciu v podobe vyčistenia okolia od krovín a celkovo osvetliť monument. V takomto prípade by bol viditeľné na pomerne veľké vzdialenosti.

Na podujatie zavítali matičiari z Prešova, Veľkého Šariša, Malého Šariša, Košíc, Vranova, Kamennej Poruby, Bystrého, Giraltoviec i Železníka. Prítomní návštevníci už netrpezlivo očakávali ukážku z roľníckeho povstania v podaní mladých matičiarov z Vranova a Košíc pod vedením vedúceho OP MS Vranov Miroslava Gešpera. Stvárnenie bolo realistické a to aj vďaka historickým kostýmom i skvelom výkone mladých matičiarov. Mládežníci predviedli v troch častiach dramatizáciu, kde priblížili príčiny, ale aj pohnutý priebeh sedliackeho povstania.

Sprievodný program podujatia pokračoval vystúpením jednotlivcov i folklórnych speváckych skupín: spoluzakladateľ FS Šarišan Mgr. Ján Očkovič s regrútskymi piesňami, ďalej FSS Rozmarín z Ličartoviec, FS Drelich z Budkoviec, FS Javorina z Malého Šariša, sólistka z Hanisky pri Prešove Eva Hrabková, sólistka Nikola Jurašeková i deti Haniščanske popečki.

Podujatie o týždeň pokračovalo na Zemplíne. Členovia z FS Skrabské a mladí matičiari vykonali 18.9.2016 symbolickú púť po pamätných miestach týchto udalostí.

Kultúrny program s pomocou starostu obcí sa uskutočnil pri pomníkoch v obci Zámutov, Čaklov i Jastrabie a ukončil sa pred Domom kultúry vo Vranove.

Podujatie úspešne podnietilo záujem verejnosti aj zástupcov samosprávy o naše dejiny a pozitívne spropagovalo činnosť Matice. Preto sa možno iba zamýšľať nad dôvodmi námietok, ktorí spochybňovali názov aj samotnú akciu. Názov je metaforickým odkazom na historický film „Do zbrane, kuruci!“ natočený známym slovenským režisérom Jozefom Lettrichom v 1974. A samotná Matica slovenská na 20. výročie svojho oživotvorenia vyhlásila v roku 1939 súťaž o vedeckú štúdiu s témou roľníckej vzbury 1831. Vyhral ju v roku 1940 mladý talentovaný historik Alexander Markuš s názvom „Sedliacka vzburá v Zemplíne 1831.“ Osud autora bol tragický, zomrel v rakúskom Melku odvečený nemeckými nacistami.

Je taktiež málo známou skutočnosťou, že členovia Matice slovenskej patrili v 30. rokoch 20. storočia spolu s členmi Jubilárneho výboru mladých Slovákov na východnom Slovensku k iniciátorom výstavby monumentálneho súsošia Jozefa Pospíšila, ktorý dodnes tróni regiónu Šariš.

Text: Mgr. Slávka Jurková

Foto: Mgr. Jana Smoligová